

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze bakalářské práce

**Historie a vývoj bezhotovostních peněz a bezhotovostního
platebního styku**

Iveta Hotovcová

© 2015 ČZU v Praze

SOUHRN

Obsah bakalářské práce je rozdělen do dvou osnovních částí. V první části je charakterizován hotovostní a bezhotovostní platební styk, peníze a bezhotovostní nástroje s jejich výhodami a nedostatky. Posléze je přistoupeno k významným historickým milníkům bezhotovostního platebního styku na území České republiky. Mezi ně se řadí především vznik peněz, shromažďování peněžních prostředků na účtech Říše za nadvlády německých okupantů a rozpad Československé federace, kdy se radikálně muselo řešit rozdělení doposud společné měny, především také mezistátní vyúčtování, které probíhalo bezhotovostně. Druhá část se zabývá porovnáním poplatků za příkaz k úhradě a inkasu u tří bank v České republice, které byly vybrány vzhledem k největšímu počtu klientů. Jednalo se o Československou obchodní banku, a.s., Českou spořitelnu, a.s. a Komerční banku, a.s., kde vítězem z těchto tří bank byla ČSOB, a.s., která se prokázala nejnižšími poplatky. Z dotazníkové šetření zaměřené na charakterizování vztahu respondentů k bezhotovostnímu platebnímu styku vyplynulo, že nejvíce využívají bezhotovostní platební styk pracující muži a ženy prostřednictvím platební karty a Internetbankingu. Dále bylo zjištěno, že v peněžním agregátu M1 je více peněz bezhotovostních, než hotovostních.

Klíčová slova: bankovní účet, bezhotovostní platba, elektronické bankovníctví, peníze, platební karta, poplatek, šek

CÍL A METODIKA

Hlavní cílem této bakalářské práce bylo na základě literární rešerše přehledně zpracovat teoretická východiska bezhotovostního platebního styku a zhodnotit význam a proces bezhotovostního placení v České republice. Zpočátku byly definovány základní pojmy platebního styku a následně byla literární rešerší popsána historie bezhotovostních peněz na území ČR a byly identifikovány hlavní přednosti a negativa využití bezhotovostního platebního styku. Dílčím cílem je srovnání poplatků za příkaz k úhradě a inkasu třech bank. Jedná se o Československou obchodní banku, a.s., Českou spořitelnu, a.s. a Komerční banku.

Banky byly vybrány z hlediska největšího počtu klientů. V rámci práce byla pomocí dotazníkového šetření zkoumána a vyhodnocena spokojenost klientů bank s možnostmi a využíváním bezhotovostního platebního styku. Dále bylo prověřeno, zda-li je více bezhotovostních, či hotovostních peněz v peněžním agregátu M1.

Pro zpracování literární rešerše bude využita metoda studia odborné literatury. Informace budou získávány z českých materiálů. Aktuální informace budou čerpány z odborných

časopisů a internetových zdrojů. Hlavním zdrojem dat bude především databáze České národní banky. Byly srovnány platební podmínky využití Internetbankingu, sběrného boxu a osobní návštěvy na přepážce u bank Československá obchodní banka, a.s., Česká spořitelna, a.s. a Komerční banka. K vyhodnocení posloužily aktuální souhrnné ceníky bank a telefonické ověřování u operátorů bankovních domů. Prostřednictvím dotazníkového šetření byla vyhodnocena spokojenost a vstřícnost respondentů k bezhotovostnímu platebnímu styku prostřednictvím kontingenční tabulky v nástroji MS Office - Excel. Využita byla metoda deskripce, komparace, analýzy a syntézy.

VÝSLEDKY A DISKUZE

Nejdůležitějšími milníky v historii bezhotovostního platebního styku lze označit zrod peněz jako takových, obchod s orientem, který byl realizovaný v Janově a v Benátkách. Pro bezhotovostní platby na tehdejších území, kde se teď nachází Česká republika, propukl rozkvět tohoto typu placení při křížových výpravách, kdy bylo nutné předzásobit vojska.

Další významnou etapou bezhotovostního platebního styku byly roky 1939 až 1945, kdy tehdejší Československo (následně Protektorát Čechy a Morava) bylo sužováno nadvládou Adolfa Hitlera. Ten chtěl obohatit Říši shromážděním peněžních prostředků československých občanů na vrub německých účtů. Ačkoliv československé bankovníctví podleho nátlaku Německé Říše, tak právě toto období napomohlo k rozmachu bezhotovostního platebního styku. Po osvobození od Němců byl budován československý bezhotovostní platební styk až do roku 1993, kdy proběhl významný historický moment, a to rozdělení federace Československo a společného československého bankovního styku, kdy se musela uskutečnit měnová odluka a následně i státní zúčtování, které opět probíhalo bezhotovostně.

Dle provedeného porovnání poplatků tří bank s největší počtem klientů v České republice lze tvrdit, že vzhledem k danému počtu poboček a bankomatů je na klienta nejlépe orientovaná Komerční banka, a.s. Jelikož ale má nejnižší počet klientů, ocitla se v porovnání na třetím místě, po ČSOB, a.s. a ČS, a.s. na první pozici.

Ze zjištěných dat vyplývá, že použití Internetbankingu je ve všech ohledech lepší, než využití sběrných boxů a osobní návštěvy na přepážce. Osobní návštěva je dražší hlavně kvůli tomu, že banka musí platit položky navíc, jako třeba práci člověka, který přepážku obsluhuje, nebo pronájem budovy. Naopak u Internetbankingu platí pouze automatickou správu této služby. Použití Internetbankingu tedy šetří náklady jak klientovi banky, tak bance samotné. Podle dosažených výsledků je zřejmé, že využití bezhotovostního platebního styku jako

bankovní služby stoupá také z důvodu nižších, dá se říci, minimálních poplatků, které si banka účtuje při provedení transakce prostřednictvím Internetového bankovníctví.

Vhodnou alternativou mezi zmíněnými možnostmi je sběrný box, jehož finanční náročnost činí polovinu poplatků na přepážce, tudíž může být zvolena jako střední cesta pro uskutečnění podání zvolených příkazů.

Dle výsledků lze usoudit, že nejlevnějšími poplatky ze tří vybraných bank se prokazuje Československá obchodní banka, a.s., a naopak nejdražší se jeví Česká spořitelna, a.s., ale ačkoliv má vysoké poplatky, tak má nejvíce klientů. Ani levnější poplatky tedy nedonutily klienty největší banky České spořitelny k přechodu do levnějšího bankovního institutu. Lze polemizovat o tom, že klienti si rádi připlatí za jistotu větší stability a konkurenceschopnosti zmíněné společnosti

Poplatky za Internetové bankovníctví se jeví jako minimální, ale při běžném používání účtu a realizování plateb pak činí největší část souhrnných poplatků za účet. Pro nového klienta banky je proto lepší věnovat pozornost i jim.

Dotazníku, který byl součástí této bakalářské práce, se zúčastnilo 124 respondentů, kteří odpovídali na otázku, zda-li využívají bezhotovostní platební styk. Na základě dotazníkového šetření týkajícího se spokojenosti respondentů s bezhotovostním platebním stykem z výsledných odpovědí vyšlo, že nejvíce využívají platby bez hotovosti pracující muži a ženy společně se studenty, kteří se aktivně podílejí na tvorbě ekonomiky, disponují větší kupní silou a mají potřebu investovat. Naopak nejméně využívají bezhotovostní platby ti, kteří nemají velký příjem a nejsou ekonomicky perspektivní. Touto skupinou jsou lidé bez práce a důchodci. Dle výsledků je nejčastěji bezhotovostně placeno 2-3x v týdnu a největší skupinou, která takto transakce realizuje, jsou pracující. Naopak nejméně často využívají bezhotovostní platební styk lidé Bez práce, kteří vzhledem ke své finanční situaci nedisponují dostatkem peněz.

Nejčastěji je bezhotovostní platební styk realizován prostřednictvím platební karty a Internetbankingu, je to například kvůli tomu, že je jejich použití velice levné a pohodlné. Internetbanking lze používat i z domova, což jej také posouvám na žebříčku mezi první nejvíce využívané instrumenty. Platební kartu pro změnu dostávají klienti bank k účtům většinou zdarma, tudíž k tomuto bezhotovostnímu nástroji má uživatel snadnou dostupnost.

Z průzkumu vyplynulo, že u těchto nejpoužívanějších instrumentů shledávají respondenti jako největší výhodu neustálý přístup k penězům. U platební karty naopak převažuje úspora času jako výhoda. Vztah k oběma platebním instrumentům negativně ovlivňuje jejich nedokonalá bezpečnost, ačkoliv se banky snaží vyvarovat se možnému

zneužití. Zároveň byl k dotazníku podán předpoklad, že respondenti budou nespokojeni s nabízenými službami bezhotovostního platebního styku. Tento předpoklad vyplynul z tisku a názorů občanů. Průzkum provedený k bakalářské práci ale odhalil, že minimálně respondenti, kteří dotazník zodpovídali, jsou se svou bankou spokojeni. Pravdou je, že banky se snaží své klienty předcházet a jsou vůči nim vstřícnější i kvůli narůstajícímu konkurenčnímu tlaku. Sami nabízejí nejvýhodnější balíčky k účtům, reklamní předměty a odměny. I tato angažovanost může být důvodem, proč jsou respondenti v tomto ohledu s bankou spokojeni.

Z dosažených výsledků vychází, že odpůrce bezhotovostního platebního styku nejvíce odrazuje od jeho používání obava z nových výdobytků, technická znalost nutná k provedení plateb a pocit nedostatečného zabezpečení. Tyto předsudky by bylo možné vyvrátit osvětou, či doprovodným programem bank pro zlepšení informovanosti o Internetovém bankovníctví, bankomatech a platebních kartách a důkladným vzděláním v tomto oboru již na základní škole.

ZÁVĚR

. Kvůli rychlému vývoji tohoto typu placení, masivnímu nárůstu provedených plateb a omezení hotovostního oběhiva je zaručené, že bezhotovostní platební styk bude mít v České republice rostoucí zastoupení i nadále. Důvodem je i to, že právní normy omezující použití hotovosti ve finančních transakcích ho zvýhodňují. Výhledově by tento typ placení mohl i nadále zvětšovat svůj podíl v peněžním agregátu M1 na úkor oběhiva, jako tomu bylo doposud.

Jelikož se ekonomika přiklání spíše k bezhotovostnímu placení, není proto složité si představit, že by se platilo pouze bez hotovosti. Nejen pro obyčejné občany, ale i pro obchodníky a vládu je představa rozšíření bezhotovostního platebního styku lákavá. Při výběru daní by se zamezilo daňovým únikům a šedé ekonomice. Veškeré převody by byly totiž lépe kontrolovatelné a náležitě zmapovatelné a dostupnost k informacím o transakci by byla značně zjednodušena. Například při kontrolách finančních úřadů by pak bezhotovostní platby neumožnily zpětnému fiktivnímu vymýšlení krycích výdajů, které ve skutečnosti byly vydány do šedé ekonomiky. Zabránilo by se tak černému trhu například se zbraněmi, či drogami a ostatními návykovými látkami jako je alkohol a cigarety. Následně by se také ušetřilo na emisi bankovek a mincí.

Pro velké firmy by přechod na bezhotovostní ekonomiku nebyl nikterak zatěžující, jelikož jejich platby jsou vedeny převážně bezhotovostně. Malí obchodníci by používali

přenosné platební terminály, které umožňují lidem platit v kterýkoli čas. Z těchto aspektů je patrné, že tato zajímavá vize je prozatím nerealizovatelná, protože stále existují lidé, kteří bezhotovostní styk nevyužívají a ani nezamýšlejí, že by se jejich názor na tuto formu placení změnil. Právě kvůli tomuto hledisku a navzdory nesporným plusům bezhotovostního platebního styku, je jasné, že hotovostní platební styk bude mít stále svou váhu v životě mnoha občanů a lidé budou dále podporovat i klasické placení hotovostí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní publikace

HARTLOVÁ, Věra. *Bankovníctví: pro střední školy a veřejnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2004, 199 s. ISBN 8071689009.

JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice I: Peníze a platební styk*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 660 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 9788024738932.

JUŘÍK, Pavel. *Encyklopedie platebních karet: historie, současnost a budoucnost peněz a platebních karet*. 1. vyd. Praha: Grada, 2003, 312 s. ISBN 8024706857.

KALABIS, Zbyněk. *Bankovní služby v praxi*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2005, viii, 148 s. ISBN 8025108821.

KNAPÍK, J. *Peněžní reformy a zvraty na území České republiky (po r. 1918)*. 1. vyd. Opava: Ústav historie a muzeologie, 2005, 125 s. ISBN: 8072483307

MÁČE, Miroslav. *Platební styk: klasický a elektronický*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 220 s. Finance (Grada Publishing). ISBN 8024717255.

PŘÁDKA, Michal a Jan KALA. *Elektronické bankovníctví: rady a tipy*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2000, 166 s. Praxe manažera. ISBN 80-7226-328-5.

SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2012, 325 s. ISBN 9788072612383.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 1999, 263 s. ISBN 8071698598.

Elektronické zdroje

ČNB. *Automatizace platebního styku a ABO* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/automatizace_platebniho_styku_a_abo/

ČNB. *Bezhotovostní platební styk během 2. světové války a těsně po ní* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné:

http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/platebni_styk_behem_ii_svetove_valky_a_tesne_po_ni/

ČNB. *Mezipobočkový platební styk* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z:

http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/mezipoboockovy_platebni_styk_v_sbcs/

ČNB. *Okruhový platební styk v SBČS* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z:

http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/okruhovy_platebni_styk_v_sbcs/

ČNB. *Poštovní spořitelna v Praze* [cit. 2014- 10-21].. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/archiv_cnb/fondy/postovni_sp.html

ČNB. *Rozdělení Československa, měnová odluka v platebním styku* [cit. 2014- 10-21].

Dostupné z:

http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/rozdeleni_ceskoslovenska_menov_a_odluka_v_platebnim_styku/

ČNB. *Vývoj platebního styku do roku 1939* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z:

http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/vyvoj_platebniho_styku_do_roku_1939/index.html

ČNB. *Vývoj platebního styku v samostatné České republice* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z:

http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/vyvoj_platebniho_styku_v_samostatne_ceske_republice/

ČNB. *Vývoj výše oběživa v ČR* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/cs/platidla/obeh/>

ČNB. *Vznik systému mezibankovního platebního styku* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z:

http://www.historie.cnb.cz/cs/bezhotovostni_platebni_styk/vznik_systemu_mezibankovniho_platebniho_styku/

ČSÚ. *Inflace - druhy, definice, tabulky* [cit. 2014- 10-21]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace